

Yazıçı tənqidinin əsas xüsusiyyətləri

Nurlanə Məmmədova

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu
E-mail: memmedovanurlane89@gmail.com

Annotasiya. Ədəbi tənqidin tipologiyasını çağdaş dövrün nəzəri nəticələrini nəzərə alaraq sistemləşdirmək vacib amildir. Bu nizamlı tədqiqat aparmaq məqsədindən doğur və bunun nəticəsində nəzəri sistem formalaşır. Araşdırma apardığımız zaman müşahidə edirik ki, ədəbiyyatın nəzəriyyəsi olduğu halda, tənqidin nəzəri konsepsiyaları haqqında elmi səviyyədə hakimliyi qoruyacaq və teoremə çevriləcək mətnlər azdır. Nəticədə, bizim tədqiqata cəlb etdiyimiz problemlər və verdiyimiz təsnifat şərti xarakter daşısa da, bu məsələlərin sabitləşməsi məsələsini ortaya qoyur. Çünki elm dəqiqlik üzərində formalaşır. Tədqiqatda elmiliklə bədiliyin sərhədində yazıçı tənqidi anlayışının mahiyyəti üzə çıxarılmışdır. Bu zaman yaradıcı şəxsiyyətlər üzrə qruplaşdırmalar aparılmış, professional tənqidçi ilə yazıçı tənqidinin arasındakı fərqlər yazı üslubu və problemə yanaşma tərzindən baxımından müəyyən edilmişdir. Bu fərqlər əsasında hər bir tipoloji bölgünün xarakterik cizgiləri açılmışdır. Yazıçı tənqidi kimi qeyd etdiyimiz bu anlayış şərti xarakter daşıyır. Profesional tənqidçilərdən əlavə ədəbi prosesdə söz demək qabiliyyəti olan yaradıcı şəxsiyyətlər də vardır. Şair, nasir, dramaturq bu ad altında təqdim olunur. Məqalədə yazıçı və professional tənqiddə bədiliyi əsərlərlə eyniləşdirmirik. Bədilik dedikdə, materialın mahiyyətindən gələn emosional çalar nəzərdə tutulur.

Açar sözlər: tipologiya, yazıçı tənqidi, ədəbi proses, bədilik, mühakimə

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 04.03.2026; qəbul edilib – 19.03.2026

The main characteristics of writerly criticism

Nurlana Mammadova

Doctor of Philosophy in Philology
Institute of Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS
E-mail: memmedovanurlane89@gmail.com

Abstract. The systematization of the typology of literary criticism, with due consideration of the theoretical achievements of the contemporary period, constitutes a matter of fundamental importance. This necessity arises from the objective of conducting methodologically coherent and systematic research, the outcome of which is the formation of an integrated theoretical framework. The present study demonstrates that, despite the existence of a well-established theory of literature, there remains a notable scarcity of scholarly texts capable of maintaining academic authority in the field of critical theory and evolving into stable theoretical propositions. Consequently, although the problems addressed and the classifications proposed in this research are to some extent provisional in nature, they nonetheless foreground the issue of conceptual stabilization, which is essential given that scientific inquiry is grounded in precision and clarity. The study further elucidates the essence of the concept of writerly criticism, positioned at the intersection of scientific rigor and artistic expression. In this context, creative individuals are systematically categorized, and the distinctions between professional criticism and writerly criticism are identified on the basis of stylistic features and approaches to problematization. Drawing on these distinctions, the defining characteristics of each typological category are articulated. It should be emphasized that the notion of writerly criticism employed in this study is itself

conditional in nature. Alongside professional critics, the literary process also involves creative individuals - such as poets, prose writers, and playwrights - who possess the capacity to engage critically with literature. Within the framework of this article, artisticity in both writerly and professional criticism is not equated with the aesthetic qualities of literary works. Rather, it is understood as the emotional nuance inherent in the material itself, emerging from its intrinsic nature.

Keywords: typology, writerly criticism, literary process, artisticity, critical judgment

Article history: received – 04.03.2026; accepted – 19.03.2026

Giriş / Introduction

Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında elmi fəaliyyət üç istiqamət əsasında inkişaf edir: ədəbiyyat tarixi, ədəbiyyat nəzəriyyəsi və ədəbi tənqid. Müasir elmi fikrin inkişafı bu istiqamətlərin sayını artırmışdır. Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıqda, folklorşünaslıqda, mətnşünaslıqda əldə edilən nailiyyətlər onların ədəbiyyat tarixindən ayrılıb müstəqil sahə kimi davam etməsini şərtləndirir. Ədəbiyyat tarixçisi, tənqidçi və nəzəriyyəçi apardığı araşdırmada eyni məqsədə xidmət edir: obyektiv və düzgün yanaşma nümayiş etdirmək. Tənqidçi həm tarixçinin, həm də nəzəriyyəçinin elmi zəka dərinliyini özündə birləşdirməlidir. Tənqidin tipoloji xüsusiyyətlərini tədqiq etmək günümüzün aktualıq kəsb edən məsələlərindəndir. Məzmununa görə tənqidin formalarını bu şəkildə sistemləşdirmək olar: nəzəri tənqid, tənqid tarixi və tənqidin tənqidi. Tənqidi yanaşmanın xüsusiyyətlərinə görə isə professional tənqid, yazıçı tənqidi və oxucu tənqidinə bölmək olar. Janrların tədqiqatına cəlb edilməsi baxımından poeziya tənqidçisi, nəsr tənqidçisi və dramaturgiya tənqidçisi bölünməsi də Azərbaycan ədəbi prosesində mövcuddur. Tənqid və bədii yaradıcılıq bir-birini tamamlayan, bir-birinə təsir etmək qüvvəsinə malik olan sahələrdəndir. Tənqid bədii yaradıcılığın düzgün istiqamətdə inkişafına xidmət edən bir yaradıcılıq növüdür. Yazıçı – bədii əsər – tənqidçi zəncirində bütün yük bir ədəbi simanın üzərində cəmlənsə, o zaman yazıçı tənqidi anlayışı meydana çıxır. Yazıçı tənqidi peşəkar tənqidlə həvəskar tənqidin bəzi xüsusiyyətlərini özündə cəmləşdirir. Professional tənqid yazıçının təxəyyülünün nəticəsi olan bədii əsərin obyektiv ümumiləşdirmələr əsasında təhlilinə önəm verir. Yazıçı tənqidi isə subyektiv yanaşmanın əsasında formalaşmağa daha meyillidir. Subyektivizm geniş mənə ifadə edən məfhumdur. Yazıçı tənqidindəki subyektivizm fikrin doğru və yalın olmasını nəzərə almadan şəxsi hisslərə əsaslanan düşüncəni özündə ehtiva edir. Professional tənqiddəki subyektivizm isə ədəbi hadisələrə, bədii əsərlərə obyektiv müddəalara, qazanılmış təcrübəyə, nəzəri biliklərə əsaslanaraq fərdi münasibət bildirməyi tələb edir.

Əsas hissə / Main part

Obyektivlik və mühakimə müstəqilliyi ilə dəyərləndirmə obyektinə yönələn tənqid polifonik anlayış kimi cəmiyyətdə müxtəlif sahələrdə əsas təfəkkür formasıdır. Tənqidçi fikri estetik meyarların tələbləri səviyyəsinə yüksəlib prosesə təsir etmək iqtidarındadır. Tənqidin spesifikasi və əsas idrak funksiyası nəzərə alınmaqla tənqidçinin əsas fəaliyyət istiqamətləri formalaşdırılır. “Tənqidçi meyarı” anlayışına diqqət yetirilib, “Kimdir tənqidçi” sualının cavabı müasir elmi-nəzəri fikirdə həll olunmamış məsələlər sırasında yer almaqdadır. Ədəbi prosesdə bu məsələyə müxtəlif yanaşma nəzərə çarpmaqdadır. Bəzi yazıçıların, eləcə də məqalə yazmağı bacaran hər bir ədəbiyyatşünasın tənqidçi kimi qeyd edilməsi faktı mövcuddur. Eyni zamanda bəzi tənqidçilərin bədii yaradıcılığının olması halları da müşahidə edilir. Bəzi məqamlar da olur ki, yaradıcılığı və elmi-nəzəri qənaətləri ilə ədəbiyyat adamı həm yazıçı, həm də tənqidçi simasını öz şəxsiyyətində cəmləşdirir. Bu problemlər ədəbiyyatşünaslıqda mübahisəli məqamların yer almasına səbəb olmuşdur. Əsas anlaşılmazlıq yazıçı

tənqidi ətrafındadır. Bu anlayışdan yola çıxaraq yazıçıların tənqidçi kimi qeyd edilməsi faktının mövcudluğu ədəbi prosesdən kənar deyildir.

Tənqid ədəbiyyatın kəşfi və axtarışdır. Buna görə də bədiilik tənqiddə iştirak edən amildir. Lakin tənqiddə olan bədiilik keyfiyyəti onu bədii əsərlə eyniləşdirmir. “Bədii ədəbiyyat olmayan tənqid bədiilik elementlərini publisistikanın istifadə etdiyi qədər tətbiq edir” (Baranov, 1982, s.41). Tənqiddəki bədiiliyi şərtləndirən cəhət təhlil obyektinə çevrilən materialla bağlıdır. “Çünki ədəbi tənqidi məqalədə bədiiliyə nə qədər çox meyil edilsə belə, yenə də elmi-nəzəri təhlil onu bədii yaradıcılığın bədiilik tipindən ayıracaqdır. Ədəbi tənqiddə bədiiliyə meyil, hər şeydən qabaq tənqidin öz tədqiqat obyektini ilə sıx əlaqəsini təmin etmək deməkdir” (Əliyev, 1984, s.132).

Tənqid bədiilik və elmlilik anlayışlarını özündə ehtiva edən istiqamətdir. Nəzəri aspekt tənqidi materialda üstün olduqda elmlilik əsas xüsusiyyətə çevrilir. Bədiiliyin işlənmə məqamlarına nəzər yetirdikdə fərqli yanaşmalar irəli sürə bilərik. Bədii əsərlərin təhlilini əsas götürən tənqid ikitərəfli bir xüsusiyyətin formalaşmasına şərait yaradır. Ədəbiyyat mühakimə üzərində qurulur və tənqid də mühakiməyə əsaslandığı üçün ədəbiyyat özü tənqiddir. “Tənqid ədəbiyyatın özünüdərkidir; tənqid ədəbiyyatın şüurudur, onun mühakiməsidir. O, ədəbiyyatın sosial tənqidi” (Salmanov, 1984, s.86-87). Bu cəhətdən tənqid bədii materiala yanaşma tərzidir. Bu yanaşmanın xüsusiyyətindən asılı olaraq tənqidçi ədəbi prosesdə öz imicini formalaşdırır.

Hər bir tənqidçinin fəaliyyətində stereotiplərdən kənara çıxma faktı vardır. Ona görə də müasir dövrdə yazıçı və tənqidçi qovşağında ədəbi prosesdə özünü tanıdan şəxsiyyətlərin reputasiyasını aydınlaşdırmaq vacib amil kimi ortaya çıxır. Əslində bu aşkarlanma prosesində çətinliklər mövcuddur. İlk çətinlik yazıçı tənqidi ilə professional tənqid arasında fərqli xüsusiyyətləri aşkar etməkdir. İkinci çətinlik tənqidi materiala əsasən sərhədi müəyyən etməkdir. Üçüncü çətinlik isə tənqidçiləri hər hansı bir bölgə üzrə sistemləşdirməkdir.

İstər yazıçı tənqidi, istərsə də professional tənqid fərdi düşüncənin məhsuludur. Bu mənada hər ikisi aksioloji mahiyyət daşıyan problemlər sistemidir. Yəni “qiymətvərmə” sənətidir. Bu qiymətləndirmə zamanı subyektivizmin ölçüsü tənqidin mahiyyətini müəyyənləşdirir. Fərdi təhlil bacarığı nəzəri müddəalarla zənginləşdirilə bilirsə, peşəkar tənqidçi şəxsiyyəti formalaşır. “Yaradıcı şəxsiyyət – tənqidçi öz yaradıcılığına daim elmi nəzəri məzmun qatmalı olur. Tənqid əsəri şəxsi tənqidçi axtarışları ilə mövcud nəzəri elmi müddəaların qovuşuğundan hasilə gəlir” (Osmanlı, 1984, s.122). Deməli, nəzəriyyə şəxsi təəssüratları tamamlayan faktor kimi ortaya çıxır.

Tənqidçinin tənqidi və bədii əsər yazarkən olan fəaliyyətini qiymətləndirərkən yaradıcının iştirakına diqqət yetirmək lazımdır. Yəni “müəllif obrazı”nın işlənməsinə əsaslanaraq reallıqların üzə çıxmasına fikir vermək olar. Tənqidi məqalə və monoqrafiyalarda müəllif obrazı öndədir, mətn tənqidçinin tanınmasına və seçilməsinə xidmət edir, tənqidçi elmi və təcrübəli istedadını göstərmiş olur. Bədii əsərlərdə isə müəllifin yaratdığı qəhrəman önə keçir, yazıçı obrazı kənarda qalır. Tənqidçi obrazı mətnin daxilində görünürsə, artıq peşəkar tənqid çıxış etməyə başlayır. Yazıçı tənqidində müəllif obrazı istinad edilən, fərdi yaradıcılıq təcrübəsinə nəzər salınan təhlil subyektinin içərisindədir. Bu zaman oxucu meyarının da nəzərə alınması lazımdır. Tənqidi məqalələrin oxucu kütləsi elmi fəaliyyətlə məşğul olan şəxsdir. Ona görə də tənqidçinin elmi zəkasının dərinliyi vacib olan şərtədir. Bədii əsərin oxucusunu maraqlandıran əsərin ona göstərdiyi təsir qüvvəsidir. Yəni tənqidçini oxucuya təsir etmək maraqlandırmır. Yazıçını isə oxucunun hisslərinə emosional təsir maraqlandırır. Nəticəmiş budur ki, yazıçı tənqidində yazıçılıqdan gələn xüsusiyyətlər məqalələrə sirayət edir.

Yazıçı tənqidi ilə professional tənqid arasında fərqi müəyyənləşdirmək müasir nəzəri fikirdə aktualıq kəsb edən məsələdir. Yazıçı tənqidi və professional tənqid fikrin tənqidi kəsəri, arqumentləşdirmə bacarığı, problematika vüsəti, axtarış dairəsi, prinsiplilik, tələbkarlıq, estetik meyarın müəyyənləşməsi baxımından bir-birindən fərqlənir.

Yazıçı tənqidinin əsas xüsusiyyətləri bunlardır:

- Yazıçı tənqidi elmi-bədii yaradıcılıqdır.

- Yazıçı tənqidi obrazlı ifadənin əsas təzahürüdür.
- Yazıçı tənqidi ədəbi-bədii tənqid məfhumunun ekvivalentidir.
- Yazıçı tənqidi lirik haşiyələrə üstünlük verən bir tənqid formasıdır.
- Yazıçı tənqidi emosionallıq üzərində qurulan yazı tərzidir.
- Yazıçı tənqidi subyektiv mülahizələrin daha çox yer aldığı dəyər ölçüsüdür.
- Yazıçı tənqidi bəzən təəssürat xarakteri daşıyır.
- Yazıçı tənqidində sərbəst mövqe üstünlük təşkil edir.
- Yazıçı tənqidi impressionist üslubdadır.
- Yazıçı tənqidində publisistikaya meyil daha güclüdür.
- Yazıçı tənqidi deduktiv mahiyyətdədir, konkret bədii materiala və ya şəxsiyyətə

istiqlalətlənir.

- Yazıçı tənqidində tədqiqat obyektı problemika cəhətdən tam aydınlaşdırılmamış qala bilər.
- Yazıçı tənqidində hiss etdirmək və düşündürmək əsasdır.

Professional tənqidin əsas xüsusiyyətlərini belə müəyyənləşdirə bilərik:

- Professional tənqid elmi-nəzəri yaradıcılıqdır.
- Professional tənqid ictimai təfəkkürün ifadə tərzidir.
- Professional tənqid analitik ümumiləşdirməyə əsaslanır.
- Professional tənqid nəticə yönümlüdür.
- Professional tənqid məntiqilik əsasdır.
- Professional tənqid obyektiv mühakimə əsasında qurulur.
- Professional tənqid yaradıcılıq psixologiyasının dərinliklərinə varmaq bacarığına malikdir.
- Professional tənqid tənqidin metodologiyası ilə şərtlənən bir peşəkar səviyyədir.
- Professional tənqiddə sübut və müddəaların təsdiqlənməsi əsasdır.
- Professional tənqiddə konseptuallıq və sistematiklik vacibdir.
- Professional tənqid ictimai rəyi formalaşdırmaq gücünə malikdir.
- Professional tənqiddə publisistik çalar vardır, lakin yazıçı tənqidi qədər güclü deyildir.
- Professional tənqid induktiv meyarlara tabedir, yəni xüsusi müşahidə ümumi sübuta əsaslanır.
- Professional tənqiddə ideologiyaya xidmət mövcuddur.
- Professional tənqiddə polemika yaratmaq bacarığı öndədir.
- Professional tənqid qnoseoloji funksiyaya tabedir.
- Professional tənqiddə ümumi normalaşma prosesi hakimdir.
- Professional tənqiddə ümumiləşdirmə əsasında təhlilə cəlb edilən materialın hərtərəfli

araşdırılması vacibdir.

- Professional tənqiddə sübut etmək və öyrətmək vacibdir.

Bədii yaradıcılığın təhlili üzərində qurulan tənqiddə ortağ xüsusiyyət özünü göstərmir. Bəzən yazıçı tənqidi bədii əsəri deyil, bu əsərin yaradıcı şəxsiyyətini təhlilə cəlb edir. Bu zaman müşahidəçi kimi şairin, yazıçının və dramaturqun şəxsi keyfiyyətlərini qeyd edir, elmilik öz funksiyasını itirir. Onu da etiraf etmək ki, peşəkar tənqiddə də bu tipli materiallara təsadüf etmək mümkündür. Deməli, bizim yazıçı tənqidi ilə professional tənqid arasında müəyyənləşdirdiyimiz bu fərqlər şərti xarakter daşıyır. Emosional ifadə tərzı akademik üslubu canlandıran, təsir gücünü artıran vasitə funksiyası da daşıyır. Lakin bu müəyyən bir nəzərəte tabedir, dəqiqlik və məntiqilik hiperbola səciyyəsi daşıyan mühakimələri üstələməlidir. Fikrimizi izah etmək üçün Füzuli irsini təhlilə cəlb edən Bəxtiyar Vahabzadə ilə Mir Cəlal Paşayevin yaradıcılığa yanaşma tərzini və qənaətlərini ifadəetmə üslunu müqayisəli şəkildə qeyd edək:

Bəxtiyar Vahabzadə: “Qürub həmişə qürubdur. Lakin bəzən bizə elə gəlir ki, dünənki qürub bugünkü qədər gözəl deyildi. Bugünkü qürubda, nəse, tamam başqa rənglər, başqa çalarlar tapır, buna

görə də tamaşasından doymuruq. Təbiətə hər baxanda onda əvvəl görmədiyimiz gözəllikləri tapdığımız kimi, Füzuli şeirini də hər oxuyanda onda yeni hisslər, yeni duyğular, yeni fikirlər tapır və bu böyük sənətdən doya bilmirik” (Vahabzadə, 2005, s.10).

Mir Cəlal Paşayev: “Füzuli, sənətkarlıq, şeir aləmində bərabəri tapılmayan dahi bir şairdir. Füzulinin bədii ustadlığında müstəsna talantı ilə yanaşı, şübhəsiz ki, şairin kamil biliyi, nəzəri görüşləri də çox rol oynamışdır. O, sənətkarlıqda elmə zəruri bir tələb kimi baxırdı. Elmi şeirin ruhu adlandırırdı. Özünün şair olmaq üçün elmə necə sarıldığı haqqında divanının müqəddiməsində çox aydın yazır” (Mir Cəlal, 1994, s.100).

Elmiliklə bədiiliyin tənəsüblüyünün xarakterindən asılı olaraq müxtəlif yaradıcılıq ənənələri ortaya çıxır. Bədiiliyin işlənmə xüsusiyyətindən asılı olaraq üç bölgü əsasında bu məsələyə aydınlıq gətirmək əsasdır:

1. Bədii yaradıcılığı üstün olanlar.
2. Elmi fəaliyyəti kəmiyyət və keyfiyyət nöqteyi-nəzərindən seçilənlər.
3. Bədiiliklə elmiliyin sərhəddinin müəyyənləşdirilməsi qeyri-mümkün olanlar.

Birinci qrupa daxil olan tənqidçilər: Cəlil Məmmədquluzadə, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Abbas Səhhət, Abdulla Şaiq, Məmməd Səid Ordubadi, Yusif Vəzir Cəmənzəminli, Cəfər Cabbarlı, Süleyman Rəhimov, Süleyman Rüstəm, Səməd Vurğun, Rəsul Rza, İlyas Əfəndiyev, İsmayıl Şıxlı, Bəxtiyar Vahabzadə, Anar.

İkinci qrupa daxil olan tənqidçilər: Mikayıl Rəfili, Məmməd Cəfər Cəfərov, Qulu Xəlilov, Şamil Salmanov, Vaqif Sultanlı.

Üçüncü qrupa daxil olan tənqidçilər: Mirzə Fətəli Axundzadə, Seyid Hüseyn, Qasım Qasımzadə, Mir Cəlal Paşayev, Mehdi Hüseyn, Mirzə İbrahimov, Elçin.

Yazıçı tənqidi məfhumu birinci qrupu əhatə edir. Burada əvvəlcə həmin insanların tanınma tendensiyası əsas götürülür. Digər cəhət isə araşdırma aparılan mətnə yanaşma tərz, təhlillərdə ifadəlik faktoru, nəzəri meyillərdən uzaqlaşaraq subyektiv qiymətləndirmə meyarlarının seçilməsi ilə bağlıdır. Bu zaman emosional təsir məntiqi mühakiməni tamamlayır, yazıçı təfəkkürü tənqidi düşüncənin bir hissəsinə çevrilir. İkinci qrup tənqidçilər professional tənqidin nümayəndəsidirlər. Lakin bədii yaradıcılığa da müraciət etmişdirlər. Tənqidçinin ədəbi prosesdə əsas xidmətlərindən biri də yazıçı ilə oxucu arasında vasitəçi funksiyasını yerinə yetirməkdir. Bu da onların bədii yaradıcılığa meyil etməsinə səbəb ola bilər. Xüsusilə, bu müstəvidə Qulu Xəlilovun bədii yaradıcılığı diqqəti cəlb edir. Xalq yazıçısı Süleyman Rəhimov “Yüksəliş yollarında” məqaləsində bu məsələyə toxunmuş, Qulu Xəlilovun bədii yaradıcılıqda öz qələmini sınamasını dövrün nəsrinin cəlbedici xüsusiyyətləri ilə əlaqələndirmişdir: “Necə olur ki, tanınmış tənqidçilərimizdən Qulu Xəlilov nəsr əsəri yazmağa da meyil göstərib, oçerk, hekayə və povest də yazır. Belə bir hadisəyə ötgəri meyil-həvəs kimi baxmaq olarmı? Əlbəttə yox! Bəs onda səbəb nədir ki, belə səriştəli tənqidçi-nəzəriyyəçilər aradabir, özlərini saxlaya bilməyib, əməlli-başlı nəsr əsərləri də yazırlar. Bəlkə, bunlar tənqid aləmində çalışmanın nisbətən çətinliyindən çiyirib çayın bu tayına keçmək, bu taydan o taya əl qaldıraraq tənqiddə əlvida demək istəyirlər? Bizcə səbəb nəsrin özünün cazibə qüvvəsindədir. Nəsrin ümumi ədəbi inkişafında, mərkəzi yerə can atmasında, gündən-günə qüvvətlənməsindədir” (Torpaq dərdli insan: Qulu Xəlilli xatirələrdə, 2000, s.24). Süleyman Rəhimovun sözlərində həqiqət var ki, XX əsrin 50-70-ci illərində nəsrə maraq artmışdır. Bu istiqamətdə sanballı, böyükhəcmli bədii nümunələr, eləcə də elmi-tədqiqat əsərləri yazılırdı. Qulu Xəlilovun “Azərbaycan romanının inkişaf tarixindən” kimi tədqiqat əsərləri də bu illərdə nəsrə marağın diqqət mərkəzində olduğunu nəzərə çatdırırdı. Göründüyü kimi, Qulu Xəlilov roman janrının nəzəri problemləri ilə yanaşı, qələmini bu janra müraciət etməklə də sınamışdır. Onun “Ömrün baharı” romanı təhsil və tədris prosesinin aktual problemlərini əhatə edir. Əsərdə qaldırılan müxtəlif məsələlərdə cəmiyyətin nöqsanlarına qarşı barışmazlığı məqalələrindəki tənqidçi simasını xatırladır. Hekayələrində və romanında seçdiyi mövzularda tənqidi təfəkkürün incə məqamlarını görmək mümkündür.

Deməli, Birincilər yazıçıdırlar, lakin ədəbiyyat və sənətə dair mövqelərini ifadə etməyi də yaradıcılıqlarına əlavə etmişdirlər. İkincilər tənqidçidirlər, lakin bədii təfəkkürü tənqidi mühakiməyə tabe etmişdirlər. Üçüncü qrupa daxil etdiyimiz ədəbi şəxsiyyətləri yazıçı-tənqidçi kimi dəyərləndirmək daha düzgün olardı. Çünki onların elmi və bədii yaradıcılıqları arasında müqayisə aparmaq, sərhəddi müəyyənləşdirmək mümkün deyildir. Onların ədəbi prosesdə bədii və elmi fəaliyyəti paralel şəkildə inkişaf etmişdir.

Nəticə / Conclusion

Yazıçı tənqidi peşəkar tənqidin ümumiləşmiş müddəalarından azaddır. Professional tənqidin obyektiv yanaşması yazıçının şəxsi fikirlərini əvəz etdikdə yazıçı tənqidi anlayışı ortaya çıxır. Bədii materialı dəyərləndirmə meyarlarında subyektiv amillər üstünlük təşkil edir və elmi ictimaiyyətin ortaq düşüncə müstəvisinə əks xüsusiyyətlər də nəzərəçarpanır. Bəzən sərbəstlik sənətkara və onun bədii yaradıcılığına tənqidçinin peşəkarlıq səviyyəsindən asılı olaraq hərtərəfli təhlil istiqaməti verir və subyektivizmə gətirib çıxarır. Digər tərəfdən yaradıcı şəxsiyyətlərin bədiilik təzahürü onların mülahizələrinə də sirayət etmişdir. Ədəbi-elmi tənqid professional tənqidi, bədii-publisistik tənqid isə yazıçı tənqidini xarakterizə edir.

Ədəbiyyat / References

- Baranov V.İ., Boçarov A.Q., Surovçev Yu.İ. (1982). Literaturno- xudojestvennaya kritika. Moskva: Vıssşaya şkola
- Əliyev K. (1984). Ədəbi tənqiddə bədiilik. Ədəbi tənqid: problemlər, vəzifələr / tərt. ed. və red. K.Talıbzadə. Bakı: Yazıçı, s.130-142
- Mir Cəlal. (1994). Füzuli sənətkarlığı. Bakı: Maarif
- Osmanlı V. (1984). Ədəbi tənqidin elmiliyi. Ədəbi tənqid: problemlər, vəzifələr / tərt. ed. və red. K.Talıbzadə. Bakı: Yazıçı, s.121-129
- Salmanov Ş. (1984). Tənqidin sosial fəallığı. Ədəbi tənqid: problemlər, vəzifələr / tərt. ed. və red. K.Talıbzadə. Bakı: Yazıçı, s.84-95
- Torpaq dərdli insan: Qulu Xəlilli xatirələrdə. (2000). Tərtibçilər: N.Xəlilov, A.Xəlilov. Bakı: Şuşa Vahabzadə Bəxtiyar. (2005). Əsərləri. 11 cildə, IX cild. Bakı: Azərbaycan